

АПСТРАКТ

Књига *Вештица: културно-историјски контекст* првобитно је требало да обухвати само књижевне манифестације вештице. Но, сложена природа овога бића је истраживању наметнула не само специфичну методологију, већ и шире оквири од оних које би захтевао искључиво књижевни приступ грађи. Они обухватају и опис вештице у књижевном стваралаштву, али – и то већим делом – и у српској и европској етномитологији, демонологији и митологији, па стога захтевају и проширивање корпуса литературе укључивањем дела која су књижевна у специфичном смислу (на пример, етнологска и антрополошка грађа или дела демонологије и приручници за ислеђивање вештица). Овде је важно уочити диспропорцију која постоји између српске књижевне продукције са овом темом, те домаће теоријске мисли из исте области, с једне стране, и западноевропске теоријске мисли и књижевних остварења, с друге. У нашој литератури највише је дела у којима се вештица истражује са антрополошког, етнографског или становишта упоредне религије и митологије. Ово су дела која се не могу убројати у књижевна у ужем смислу, али улазе у корпус литературе за нашу тему – а посебно за ову књигу – пошто је њихов значај у проучавању генезе књижевног лика вештице неоспоран.

Широки оквири изучавања условили су поделу грађе на две засебне монографије, од којих се у овој, првој, прати процес обликовања лика вештице какав познајемо данас, њена развојна путања кроз митске приче, народно предање, демонологију и историјску стварност.

Као полазна тачка проучавања узет је традиционални културни контекст у коме се вештица јавља. Опис вештице, њеног порекла и настанка, одређивање њених функција и значења у српској народној традицији и књижевности, као и постављање вештице наше традиције и културе у компаративни контекст (који чине претежно дела европских књижевности, али и она која потичу из различитих европских и светских митологија), имају за циљ да читаоца упуте на дубље порекло представе вештице која сеже до заједничког супстрата индоевропске митолошке традиције, а затим и да покажу каква је била њена књижевна судбина и у којој мери је вештица била – и још увек је – условљена традицијским, митолошким и културолошким наслеђем.

Митске и демонске црте у лику вештице какав данас познајемо плод су синкретичких процеса у народној традицији и религијским схватањима. Указујући на овај феномен у српској народној религији, Чајкановић га је означио синтагмом *унутрашњи синкретизам*. Она се односи на интеграцију разнородних елемената у лик вештице, најпре религијског типа (опозиција паганско / хришћанско), који је чине сложеним и амбивалентним бићем. Унутрашњи синкретизам је кључно утицао и на типологију лика вештице, тј. на одређење и дефиницију два њена основна типа – паганског и хришћанског. Како лик вештице укључује многе, углавном само делимично сачуване старе религијске представе на које су временом додавани нови, хришћански елементи, то је том њеном старијем виду посвећен читав први део студије, у коме се разматрају сличности са другим сродним демонским бићима и митским фигурама, мада су и у њеном савременијем виду, битно обележеном хришћанским схватањима, очувани дубљи културни и религијски слојеви.

Вештицу као биће ниже митологије с јасним демонолошким и паганским пореклом сагледаћемо најпре у контексту народних предања као особене форме усменог приповедања која се разликују од других слич-

них врста, приповедака и митова на пример, по томе што нису плод фикције, већ се сматрају истинитим и у њих се верује као у проверену чињеницу. Штавише, она богато надокнађују материјалне недостатке у грађи за српску митологију, као и оскудне писане изворе. Усмена књижевност чува велики број веровања која су нестала из свакодневног живота или прешла у домен фолклора, митова и легенди, обогативши тако народно стваралаштво – песме, приче, бајке и друге његове облике – па ћемо зато лик вештице разматрати и у њему.

Положај тзв. народне културе, која је, и као термин и као појава, све донедавно била скрајнута, условљен је преовлађујућим схватањем културе, које Карло Гинзбург назива „аристократским“. Оба ова питања – и положај народне културе и њено разликовање од појма популарне културе – врло су важна за нашу тему, јер је вештица синкретички лик, настао најпре у народној машти, а потом постепено прекриван слојевима теолошке и учене имагинације. Ово значи да нам аутентична представа вештице из прошлих времена стиже преко посредника који су је, свесно или несвесно, изобличавали. Народна култура је посредована и до аутентичне народне слике вештице јако се тешко може доћи. Утолико су нам предања вреднија, мада и она потичу из раздобља већ увелико дефинисаних хришћанским поимањем света. То је и разлог што не треба у потпуности одбацивати теорије какве су Грејвсове, Лилендове или оне Маргарет Мареј, без обзира на њихов „апокрифни“ статус у научним и академским круговима. Чињеница да одређени извор није „објективан“ не значи да га не треба користити, посебно онда када може да послужи успостављању значајних аналогија и откривању оног дубинског слоја веровања који је очувао аутентичност.

Положај вештице је граничан у културолошком смислу, али она представља гранични случај и зато што је митска или демонска фигура која улази у одређени културни миље, остављајући притом трагове свог уласка, тј. чувајући особености обају светова

којима може да припада – природног и натприродног. Осим што уједињује две равни постојања (овај и други свет), лик вештице обједињује црте различитих демонских и божанских фигура. Из света српске и словенске ниже митологије, по сличностима које имају са вештицом издвојени су демони болести (бабице и чума), демони судбине (суђаје), затим, вампир, вила и демони атмосферских појава (але и ламије). Од митолошких узора који су били важни за обликовање лика вештице издвојена су мрачна женска божанства индоевропских митологија, не само због директног преношења атрибуција (на пример, атрибуције Артемиде и Хекате уочљиве у књижевним представама Кирке и Медеје), већ и због њихових архетипских елемената пренетих у књижевни лик вештице, а који се манифестују у одређеним митологемама, попут оне о сатирању сопственог порода, силаску у пакао, смрти и поновном рођењу божанства, или у мотивима прорицања, опседнутости и хтонских карактера. У богатим архетипским слојевима у лику вештице највише до изражаја долази демонски архетип жене заснован на дистинкцији земаљско / хтонско, тј. аполонијско / дионизијско, у оном смислу у ком ову опозицију дефинише Ниче.

Зато је у читавом првом поглављу, „Настанак вештице“, акценат на представама вештице у демонологији и митологији, двома областима из којих потичу њени најупечатљивији портрети. Демонолошким и митолошким кореспонденцијама и упливима на лик вештице посвећена је посебна пажња, пошто њена примарна негативна метафорична и симболична значења у књижевности потичу управо одатле. Како је реч о сложеном бићу у чијем се опису често мешају многи разнородни елементи и атрибуције, настојали смо овде да осветлимо све такве паралеле, поклањајући притом највише пажње оним спојевима који су у књижевним обрадама били најуспелији.

Телесни аспект у представама вештице такође је двојак, па се тело вештице разматра у два наврата. Најпре у чисто физичком смислу, у ком се разликују

њене иконицке и функционалне одлике, а затим и кроз атрибуције и најтипичније облике вештице (посебно оне животињске). Два физички најупечатљивија типа вештице – одбојна старица и привлачна девојка или млада жена – нису само естетички, већ и жанровски условљени, пошто се представе о њеном изгледу мењају када се из области колективне имагинације пређе на индивидуалну, што у жанровском миљеу свој израз налази у различитости представа вештице у народној, односно у уметничкој књижевности. Тело вештице, међутим, чини и унутрашњи елемент њеног света и зато се о њему говори у другом поглављу, „Вештичји свет“, кроз призму сексуалности, еротизма и казнених политика. Као посебна подтема богата интерпретативним могућностима, тело вештице укључује теме еротизма и сексуалности, али и њиховог наличја, садизма, ружног и зла као естетичких категорија, те сродне теме инквизиторске тортуре и телесних аспеката прогона вештица (укључујући и оне документоване у суђењима вештицама и приручницима за инквизиторе). Вештица је, и у својим најзаводљивијим и најженственијим варијантама, оличење мрачне стране женске лепоте, њеног демонског принципа. Он се читава на њеном телу, и зато је оно најупечатљивији представник сензибилитета фаталне жене. На телу вештице се, као у огледалу, одражавају и многе друге сродне теме. На пример, њено тело у доба инквизиторских процеса постаје предмет колико мржње, толико и страха, о чему сведоче феномен лова на вештице и отворено женомрзачка политика инквизиторских приручника. Овакав однос према женском телу послужио је као основна претпоставка феминистички оријентисаних теорија, према којима је тортура изражавала порнографски интерес мушкарца за женско тело (такве тезе, између осталих, износе Мишел Фуко, Барбара Вокер и Ен Барстоу).

Друго поглавље, „Вештичји свет“, говори о претпоставкама света у каквом је вештица могућа. Вештичји свет у књижевном контексту сачињавају четири основна елемента: хронотоп и иконографија

представљају његов спољашњи, а тело и језик вештице – његов унутрашњи аспект. Језик вештице би, што је посебно занимљива интерпретативна могућност, могао представљати и неку врсту опне, границе између спољашњег и унутрашњег света вештице, елемент који преузима улогу посредника између онога што је унутра и онога што је напољу. Захваљујући двојној природи вештице као истовремено овоземаљског и оностраног бића (природног и натприродног), димензија времепростора везана за њу је такође амбивалентна и креће се од сфере свакодневног, домаћег, онога што је добро познато (село, гумно, кућа – мада ова места могу бити и традиционални варијетети демонског хронотопа), до фантастичних предела подземног света или слика ноћног лета и сабата. У овом аспект, појам који служи као полазна тачка тумачења је Фројдов термин *das Unheimliche*. То је врста nelaгоде, чудноватости или страности, туђинства које долази изнутра, што одговара граничности вештице (и разликовним паровима које штити њена амбиваленција, опозицијама живот / смрт, лепо / ружно, познато / непознато). Ј. Кристева ће овај термин у студији *Моћи сйраве – есеј о одбојности* преобликовати у концепт одбојности. У савременој теорији он се често користи да опише положај маргинализованих група, дакле, оних који имају статус других, што у потпуности одговара модернијим значењима лика вештице у књижевности.

Четири наведене категорије су рашчлањене само зарад анализе; у свету вештице оне се јављају као испреплетане и међусобно зависне категорије. Читалац ће лако уочити њихово преклапање и међусобно потврђивање. Иконографија вештице се, на пример, може често преклапати са одређеним хронотопским одредницама, или посредно обухватати неке од њих. Слично се преклапају и теме животињских помагача вештице, фамилијара, и животињских облика саме вештице: њих повезује мотив вештичје метаморфозе, тј. њених типичних или најчешћих животињских облика (лептир, жаба, кокошка, сова или птица црне

боје, вук или вучица, мачка, пас...). У овом аспекту, животињски облици вештице и њени животињски помоћници разматрају се као део иконографије, премда им је, у другом смислу, место у оквиру теме тела вештице. Они свакако имају везе и с темом телесности, али не у њеном „спољашњем“ виду, како је она схваћена унутар релације вештица – друштво. Иконографију вештице чине њени магијски предмети или симболички прибор (узда за јахање, вериге, метла, вратило, јаје, шипка, кука или шиба, казан), као и фамилијари. Најзад, најрепрезентативнији елемент иконографије вештице, у ком се временско-просторне одреднице спајају са општијим цртама иконографије вештице, јесте сложена слика сабата, вештичјег сабора. Он представља и засебан подтип хронотопа у чијем се склопу јављају мањи, оделити мотиви (нпр. ноћни лет или фигура ђавола).

Суштински важан део света вештице чини и језик. Заумним говором басме и враџбине, специфичним језиком, вештица мења слику стварности: магијски говор ствара њен, али обликује и спољашњи свет, оно што чини њено окружење. Реч је о посебном поетско-језичком облику чије типове налазимо документоване у етнографској грађи и у старој усменој поезији (басмама и другим сродним формама усмене књижевности), у митском поимању света, али и у савременој књижевности, заступљене у феномену глосолалије.

У трећем и последњем поглављу вештица се посматра као друштвени феномен. За разлику од претходног поглавља, у коме је приказан свет вештице, њен микрокосмос, овде је она постављена у друштвени контекст и акценат је на односима који се успостављају између ње и друштва, као и позицији коју друштво узима према њој. „Вештица и друштво“ говори о лову на вештице, документованим процесима и суђењима вештицама, као и о инквизицијској пракси и прогонима. Овај део студије у великој мери је заснован на документацији са суђења вештицама, уз осврте на питање (псеудо)документарности и у постојећим, историјским процесима и у књижевним транспозицијама,

као и на питање веродостојности извора, које је довело до неких знатнијих грешака у интерпретацијама вештичарства. Вештица се разматра као социокултурни, родни и политички феномен, што укључује и варијетете лика вештице као изгнаника, одметника, другог, јеретика (и најважније теорије које питању вештичарства прилазе као друштвеном феномену, попут студија Мишлеа, Самерса, Расела, Робинса, Кона). При свему томе, реч је претежно о већ познатим теоријама и тезама разбацаним по бројној литератури западноевропске историје и демонологије; наш рад свео се понајвише на намеру да се домаћем читаоцу представе најважније међу њима. На концу се разматрају и родни елементи теме, најпре кроз шкакљива питања историје вештичарства о томе зашто су жене увек вештице, а мушкарци увек њихове судије, а таква су махом и друга питања покренута у феминистичким теоријама вештичарства.

Ова књига представља опширан и претежно ванкњижеван увод који треба да омогући потоњенострано осветљавање књижевног лика вештице. Лик вештице, овде дат кроз призму етнологије, митологије и народне традиције, у следећој књизи биће подређен књижевној анализи; она ће за свој предмет имати чисто литерарне видове вештице, као и њене представе у другим уметностима, најпре у ликовној, а са циљем да се прикаже процес њеног преласка из митологије и демонологије у књижевност и уметност и њен развитак као књижевног лика.

SUMMARY

The Witch: Cultural-Historical Context

Originally, this monograph was meant to encompass only the literary manifestations of the witch. However, the complex nature of that being necessitated the introduction of a particular methodology and a broader framework than an exclusively literary approach would have demanded. Thus, they include both the description of the witch figure in fiction and – to a far larger extent – in Serbian and European ethno-mythology, demonology and mythology, and therefore require an extension of the surveyed corpus by including non-fictional literary texts (e.g. ethnological and anthropological material or demonological texts and handbooks for the interrogation of witches). It is important to note the disproportion between Serbian literary production which deals with this subject and our theoretical treatises covering the same area on the one hand, and Western European theoretical literature and fiction on the other. In Serbian literature, texts that examine the witch figure from an anthropological, ethnographic or the viewpoint of comparative religion and mythology are clearly prevalent. These works cannot be included as literary texts in the narrow sense (meaning literary prose or fiction) but they are a relevant part of our corpus, particularly for this monograph, and their importance for the genesis of the witch as a literary figure is indubitable.

Such an extensive research framework factored into dividing the material into two separate monographs; the first traces the process of shaping the witch image as we

know it today, its development through mythical stories, folk legends, demonology and historical reality.

We chose the witch's traditional cultural context as the starting point for this research. The description of the witch, her lineage and origin, the establishment of her functions and meaning in Serbian folk tradition and oral literature, as well as the positioning of the witch of our tradition and culture within a comparative context (composed primarily of works from European literatures, but also some derived from various European and world mythologies), aim to inform the reader of a more profound origin of the witch image, reaching to the common substrate of the Indo-European mythological tradition, and to portray her literary destiny as well as the degree to which this figure was – and still is – determined by the traditional, mythological and cultural heritage.

The mythical and demonic traits of the witch image as we know it today are a product of syncretic processes in folk tradition and religious concepts. Čajkanović delineated this phenomenon in Serbian folk religion and termed it *internal syncretism*. It is related to the integration of heterogeneous, primarily religious elements into the image of a witch (the pagan / Christian opposition), making her a complex and ambivalent being. Internal syncretism also represented a key influence on the witch character typology, i.e. the determination and definition of its two basic types – pagan and Christian. Since the witch character includes many old (and largely only partially preserved) religious notions which were, over time, compounded with new, Christian elements, the entire first part of this monograph is devoted to that older aspect of hers and discusses the similarities with other related demonic creatures and mythical figures, although her contemporary form, significantly marked by Christian beliefs, still preserves the deeper cultural and religious layers.

Firstly, the witch will be examined as a being of lower mythology, with obvious demonological and pagan ori-

gins, in the context of oral traditions as a particular form of oral narrative that differs from other similar genres, such as stories and myths, by being considered non-fictional, i.e. true and seen as established facts. Furthermore, they richly compensate for the lack of Serbian mythological material and the scant written sources. Oral literature preserves a large number of beliefs that have vanished from everyday life or passed into the domain of folklore, myths and legends, thus enriching folk art forms – songs, tales, fairytales and others – and therefore we shall discuss the image of the witch in folklore as well.

The so-called folk culture was, until recently, neglected both as a term and as a phenomenon. That was caused by the dominant understanding of culture which Carlo Ginzburg named “aristocratic”. Both subjects – the position of folk culture and its differentiation from popular culture – are highly relevant to our theme, because the witch is a syncretic character, created by folk imagination and gradually covered with layers of theological and erudite imagination. This means that the authentic ancient image of the witch has reached us through intermediaries who deformed it, whether unwittingly or intentionally. Since folk culture was thus mediated, it is very difficult to reach the authentic folk image of the witch. That makes the legends even more valuable, although they also stem from a period largely defined by the Christian understanding of the world. This is also the reason why we should not completely discard theories such as Graves’s, Leland’s or Margaret Murray’s, regardless of their “apocryphal” status in scientific and academic circles. The fact that a certain source is not “objective” does not mean it should be disregarded completely, especially when it can serve to establish significant analogies and discover a deeper layer of belief that preserved its authenticity.

The witch’s position is liminal in a cultural sense, but she also represents a liminal case because she is a mythical or demonic figure entering a specific cultural setting

while leaving traces of her entrance, i.e. preserving the characteristics of both worlds she can belong to – the natural and the supernatural. Apart from uniting two levels of existence (this world and the otherworld), the figure of the witch fuses the traits of various demonic and divine figures. From among the figures of Serbian and Slavic lower mythology, this study singles out the following according to their similarities with the witch: demons of disease (*babice* and *čuma*), demons of fate (*sudaje*), the vampire, the vila and the weather demons (*ala* and *lamija*). Among the mythological models that influenced the formation of the witch image, we single out the dark female divinities of Indo-European mythologies, not merely for their direct attribute transference (e.g. the attributions of Artemis and Hecate visible in the literary representations of Circe and Medea), but also because of their archetypal elements transferred to the literary character of the witch and manifested in certain mythologemes, such as the infanticide, the descent into underworld, death and rebirth of a divinity, or the motifs of prophecy, possession and chthonic characters. The rich archetypal layers of the witch figure primarily convey the demonic female archetype, based on the earthly / chthonic distinction i.e. the Apollonian / Dionysian opposition, as defined by Nietzsche. Therefore, the entire first chapter, “The genesis of the witch”, accentuates the images of the witch in demonology and mythology, two areas that offer her most impressive portraits. Particular attention is devoted to demonological and mythological correspondences and influences, since they generated the witches’ primary negative metaphoric and symbolic meanings in literature. As this is a complex being whose descriptions often comprise various heterogeneous elements and attributes, we attempted to shed light on all such parallels, especially those connections that gave rise to the most successful literary treatments.

The body aspect of the witch images is dual as well, and therefore the witch’s body is discussed from two viewpoints. Firstly, in the purely physical sense, which differentiates between her iconic and her functional

characteristics, and subsequently via her attributes and the most typical forms of the witch (especially animal ones). The two types of witch most remarkable physically – the repulsive old woman and the attractive girl or young woman – are shaped not only by aesthetics but by genre as well, since the notions of the witch's looks change with the shift from collective to the individual imagination, which finds a genre expression in the difference between the depictions of the witch in oral and written literature. However, the witch's body also constitutes an inner element of her world and is, therefore, discussed in the second chapter, "The witch's world", from the aspect of sexuality, eroticism and the politics of punishment. As a particular subtheme, rich in interpretative possibilities, the witch's body includes the subjects of eroticism and sexuality, as well as their flip side, sadism, ugliness and evil as aesthetical categories, and the similar themes of inquisitorial torture and corporeal aspects of witch hunts (including those documented in witch trials and inquisitorial handbooks). Even in her most seductive and most feminine variants, the witch embodies the dark side of female beauty, its demonic principle. That principle is evident in her body, and thus the body is the most remarkable representation of the *femme fatale's* sensibility. The witch's body serves as a mirror for numerous similar themes. For instance, during the inquisitorial processes her body becomes an object equally of hatred and fear, as witnessed by the witch hunt phenomenon and the openly misogynic politics of the inquisitorial handbooks. Such an attitude towards the female body served as the basic premise for feminism-oriented theories that consider torture to express the pornographic interest of the male in the female body (among others, by Michel Foucault, Barbara Walker and Anne Barstow).

The second chapter, "The witch's world", considers the premises of a world where the witch is possible. In a literary context, the witch's world is composed of four fundamental elements: the chronotope and the iconography present its external, and the witch's language and

body its internal aspect. An interesting interpretative possibility is to regard the witch's language as a membrane of sorts, a boundary between the external and the internal world of the witch, an element that appropriates the role of a mediator between the inside and the outside. Thanks to the witch's double nature (as a being simultaneously natural and supernatural), its time-space is also ambivalent and shifts from the sphere of everyday, ordinary, well-known things (the village, the threshing floor, the house – although all these places can also represent traditional varieties of the demonic chronotope), to the fantastic landscapes of the subterranean world or the images of night flight and the Sabbath. Here, the starting point of our interpretation is Freud's term *das Unheimliche* (the uncanny). This is a type of uneasiness, oddness or strangeness, an otherness stemming from the inside, which corresponds with the witch's liminality (and the opposite pairs protected by her ambivalence, the oppositions life / death, ugly / beautiful, familiar / unfamiliar). J. Kristeva reshaped this term into the concept of abjection in her treatise *Powers of Horror: An Essay on Abjection*. In contemporary theory, that term is often used to describe the position of marginalized groups, i.e. those with the status of Others, which completely corresponds with the more recent meanings of the witch's image in literature.

The four aforementioned categories are separated merely for the sake of further analysis: in the witch's world, they appear as intertwined and interdependent categories. The reader can easily notice their overlapping and mutual validation. The witch's iconography, for instance, often overlaps with certain characteristics of the chronotope, or encompass them indirectly. A similar overlap can be noted between the themes of the witch's animal helpers, her familiars, and the animal shapes of the witch herself: they are linked by the motif of the witch's metamorphosis, i.e. her most typical or most frequent animal forms (butterfly, frog, hen, owl or black bird, wolf or she-wolf, cat, dog...). The witch's animal forms and her animal helpers are discussed as part

of iconography here, although, in another sense, they belong to the subject field of the witch's body. They are certainly linked to the theme of corporeality as well, but not in its "external" form, as perceived in the relation between witch and society. The witch's iconography is constituted by her magical objects or symbolic accessories (bridle, cauldron chain, broom, warp beam, egg, rod, hook or withy, cauldron), as well as her familiars. Finally, the most representative element of the witch's iconography, in which the temporal-spatial determinants meld with the more general traits of this iconography, is the complex image of the Witches' Sabbath. It also represents a separate subtype of the chronotope that contains smaller discrete motifs (for instance, night flight or the devil figure).

Language is also an essential part of the witch's world. The witch changes the image of reality with her trans-rational speech of spells and incantations, a singular language: the magic speech creates her own, but it also shapes the external world, what constitutes her surroundings. This is a special poetic-linguistic form whose varieties are documented in ethnographic materials and ancient oral poetry (incantations, spells and other similar oral literature forms), in myths, and in contemporary literature as well, present as glossolalia.

The third and final chapter views the witch as a social phenomenon. Unlike the second chapter, which presents the witch's world, her microcosm, here she is positioned within a social context and the focus is on the relations established between the witch and society, as well as society's stance on witches. "The witch and society" deals with witch hunts, documented processes and witch trials, as well as inquisitorial practices and persecutions. This part of the study is largely based on existing records of witch trials, while assessing the question of (pseudo) documentarity both in existing historical trials and their literary transpositions as well as the question of the sources' credibility, linked to some significant mistakes they caused in witchcraft interpretations. The witch is discussed as a socio-cultural, gender and politi-

cal phenomenon, examined as an outcast, outlaw, the Other, a heretic – with an overview of the most important theories that approach witchcraft as a social phenomenon, such as the works by Michelet, Summers, Russell, Robbins, Cohn. These are mainly well-known theories and hypotheses dispersed throughout the large body of Western European history and demonology; our work intends largely to introduce the most important ones to the Serbian reader, while restraining from an imposition of personal attitudes or convictions. Finally, we examine the gender elements of the subject, primarily by asking a problematic question that surfaces in witchcraft history – why are women always witches and men always their judges? That question is related to most other queries of feminist witchcraft theories.

This monograph represents an extensive and largely non-literary introduction that should enable a later comprehensive illumination of the witch as a literary character. There the figure of the witch, here presented from the aspect of ethnology, mythology and folklore, shall be submitted to literary analysis. The next volume's subject are the purely literary forms of the witch, as well as her representations in other (primarily visual) arts, with the aim to depict her transition from mythology and demonology into literature and art and her development as a literary figure.